

6× s hygienikem o azbestu a povinnostech při práci s ním

Kateřina Forysová, ředitelka odboru hygieny práce

Azbest patří mezi prokázané karcinogenní látky, pro které neexistuje bezpečná dávka. Nebezpečná jsou především vlákna o velikosti 5 až 8 μm , která pokud poletují v ovzduší, se mohou po vdechnutí dostat do lidského těla a proniknout až do plicních sklípků, kde zůstávají a tělo je neumí odstranit. Způsobují chronické záněty, které mohou vyvolat rakovinové bujení na povrchu plic – zhoubný nádor hladké membrány, kterou jsou plíce obaleny, tzv. mesotheliom, který se projeví až po značné době od expozice člověka azbestu (20-40 let). Dalším nebezpečným onemocněním je azbestóza, což je zaprášení plic azbestem, které vede k jejich zjizvení, což se projevuje dušností a sníženou vitální kapacitou plic.

Azbest je přírodní materiál, jedná se o vláknité minerály, které se vyskytují v metamorfovaných a vyvřelých horninách. Hlavní formy jsou chryzotil, amosit a krokydolit, které se nevyskytují volně na „povrchu“, ale jsou vázány v horninách. Pro své vlastnosti, zejména nehořlavost, pevnost, izolace zvuku i tepla, byl hojně využíván především ve stavebnictví do roku 1990. Nejčastěji se používal na eternitové střešní krytiny, fasádní desky z azbestocementu, staré rozvody vzduchotechniky, izolace topných a praních potrubí.

Jaké jsou limity pro azbest v ovzduší?

Legislativa stanoví hygienické limity respirabilních azbestových vláken zvlášť pro pracovní prostředí a zvlášť pro vnitřní pobytové místnosti některých staveb. Pro venkovní prostředí limit neudává.

V pracovním prostředí došlo od letošního roku k významnému zpřísnění. Původní limit 0,1 vláken/ cm^3 , byl nahrazen dvěma limity – pro práce při odstraňování staveb a částí staveb obsahujících azbest nebo opravy a udržovací práce ve zřízeném kontrolovaném pásmu je nově **limit 0,01 vláken/ cm^3** . Pro pracoviště umístěné mimo kontrolované pásmo, ale v blízkosti provádění prací s azbestem, je **limit 0,001 vláken/ cm^3** .

Pro vnitřní pobytové místnosti zdravotnických a sociálních zařízení, zařízení pro výchovu a vzdělávání, ubytovacích zařízení a ve stavbách pro obchod a stavbách se shromažďujícím prostorem se limity pohybují v rozmezí do **0,0005 vláken/ cm^3 – 0,01 vláken/ cm^3** v závislosti na metodice stanovení.

Kdy dochází k nebezpečné expozici?

K expozici dochází při manipulaci s výrobky obsahujícími azbest, nejčastěji při stavebních pracích při rekonstrukcích a demolicích, při práci elektrikářů-izolaterů, údržbářů, instalaterů nebo hasičů. Neodbornou manipulací dochází ke kontaminaci prostředí.

Nebezpečí při práci s azbestem umocňuje skutečnost, že nejsou pocíťovány žádné nepříjemné vjemy např. zápach, podráždění sliznic. Respirabilní azbestová vlákna nezpůsobují ani akutní zdravotní potíže. Zdravotní důsledky se projeví po expozici až s časovým odstupem desítek let.

Mají osoby pracující s azbestem nějaké povinnosti?

Legislativa ukládá povinnost práce s azbestem hlásit orgánu ochrany veřejného zdraví tedy na místně příslušnou KHS. **Od letošního roku vznikla tato povinnost nově fyzickým osobám podnikajícím včetně osob spolupracujících i fyzickým osobám nepodnikajícím.** Těmi jsou např. majitelé objektů, kteří se rozhodnou eternitovou krytinu na své nemovitosti vyměnit svépomocí. **Povinnost hlásit práce s azbestem právnickým osobám se zaměstnanci nadále trvá.**

Co musí udělat zaměstnavatel, jehož zaměstnanci pracují s azbestem? Je nějaká změna?

Do konce roku 2025 měl zaměstnavatel pouze povinnost práce s azbestem min. 30 dnů před jejich zahájením místně příslušné KHS oznámit. **Od letošního roku musí navíc přiložit osvědčení o absolvování školení zaměstnanců o uplatňování prevence ohrožení zdraví při nakládání s azbestem. Školení musí pro zaměstnance zajistit v pravidelném intervalu nejméně jedenkrát za dva roky.**

Školitelem musí být odborně způsobilá fyzická osoba k zajišťování úkolů v prevenci rizik podle zákona o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Každému zaměstnanci musí být vystaveno osvědčení o absolvování školení s těmito povinnými údaji • jméno a příjmení školeného zaměstnance nebo zaměstnanců • datum konání školení • délka trvání školení • obsah školení • jazyk školení • datum vydání osvědčení • jméno a příjmení, kvalifikaci a kontaktní údaje školitele nebo školitelů nebo označení instituce poskytující školení, případně obou.

S KHS musí dále projednat opatření k předcházení a omezení rizik souvisejících s vdechováním azbestu, na jehož základě mu KHS vydá rozhodnutí o povolení provádění prací s materiálem obsahujícím azbest.

Smyslem projednávání opatření je minimalizace zdravotních rizik vdechování azbestových vláken. Jde tedy zejména o to, aby se s materiálem obsahujícím azbest zacházelo šetrně, nedocházelo k lámání eternitových šablon, práce byly prováděné v kontrolovaném pásmu a používaly se osobní ochranné pracovní prostředky.

Jaká je povinnost fyzických osob podnikajících?

Osoby provozující samostatně výdělečnou činnost, ale i spolupracující manžel/ka musí podat ohlášení prací s azbestem minimálně 30 dnů před jejich zahájením. Dále musí projednat opatření na ochranu zdraví a k činnosti získat rozhodnutí KHS o povolení provádět tyto práce.

Jakou povinnost mají fyzické osoby nepodnikající?

Jejich povinností je podat ohlášení prací na KHS nejméně 3 dny před jejich zahájením. Nemají povinnost projednat opatření a KHS jim nevydává rozhodnutí o povolení prací.

Související legislativa

Vyhláška č. 43/2025 Sb. - §8 odst. 1 – limity pro azbest ve vnitřním prostředí některých staveb

Nařízení vlády č. 361/2007 Sb.

- příloha 3, tabulka 5 – limity pro azbest v ovzduší
- § 21 odst. 7 – náležitosti osvědčení o provedení školení zaměstnanců

Zákon č. 258/2000 Sb. - § 41 – povinnosti zaměstnavatele

Vyhláška č. 432/2003 Sb. - § 5 – náležitosti hlášení prací s azbestem

V Liberci 5. 2. 2026